

Želja po dobrem opravljanju dela zaradi dela samega

Op. 1: homo faber Transdisciplinarna opera briše tradicionalne meje med rokodelstvom oziroma obrtjo in sodobno umetnostjo

Dirigentka in skladateljica Karmina Šilec nadaljuje niz inventivnih projektov glasbenega gledališča. Tokrat je v sodelovanju s skladateljem Izidorjem Leitingerjem pripravila transdisciplinarno opero *Op. 1: homo faber* (v soboto in nedeljo na ogled v minoritski cerkvi v Mariboru), ki postavlja v ospredje idejo rokodelstva.

PETER RAK

In to ne zgolj na abstraktni ravni, v procesu nastajanja predstave sta obiskala rokodelske delavnice, identificirala postopke in tehnike, značilne za njihov poklic, in sledila njihovim idejam. »Raziskava je pokazala, da je velik del njihovega znanja, torej tihega znanja, ko ljudje vedo, kako kaj narediti, vendar tega, kar vedo, ne morejo izraziti z besedami, neopisljiv in neubedljiv. Rokodelstvo predstavlja kraljestvo spretnosti in znanja, ki presega govorilne verbalne zmožnosti razlage. Tukaj se je večkrat pokazala temeljna človeška meja: jezik ni primerno orodje za opis fizičnega gibanja človeškega telesa. Ta manko smo pretvorili v glasbo, ki je zvok njihovih rok in misli, projekt *homo faber* je ključne trenutke rokodelcev ujel v zvočne slike,« sta koncept predstavila avtorja.

Predstava briše meje med rokodelstvom oziroma obrtjo in sodobno umetnostjo. Glasbeno-scensko delo različne elemente, torej zvok, gib in podoba, ki nastajajo ob izvajanju rokodelskih opravil, razume kot inspiracijo za razvoj inkluzivne odrske kompozicije. Ta vključuje neobičajne kombinacije zvočnih elementov, soredja fragmentov iz človekove dejavnosti v preteklosti in sedanjosti ter skozi dialoge glasbe in besede, analognih in digitalnih zvokov, zgodovinskih in sodobnih elementov ustvarja vizualne in zvočne interakcije. Projekt vodi ideja o povezovanju na videz nepovezljivih medijev: glasba in zvoki, ki nastajajo ob delu in opravljenih, se prepletajo, plastijo

»Jezik ni primerno orodje za opis fizičnega gibanja človeškega telesa. Projekt *homo faber* je ključne trenutke rokodelcev ujel v zvočne slike,« sta povedala avtorja projekta Izidor Leitinger in Karmina Šilec. FOTO DORIAN ŠILEC PETEK

ter ustvarjajo kompleksen zvočni dogodek.

Pomen intuicije

»Med ustvarjalnim procesom sva spoznala, da je delo rok trajen osnovni človeški impulz – želja po dobrem opravljanju dela zaradi dela samega. Izmojstreno ročno delo služi računalniškemu programerju, glasbeniku, zdravniku in umetniku. Lahko bi rekla, da se rokodelsko osredotoča na objektivne standarde, na stvar samo po sebi, in da rokodelska spretnost posa-

meznika običajni nagradi z občutkom ponosa na opravljeno delo. Rokodelec mora združiti tehniko in izražanje, da lahko deluje intuitivno. To se lahko zgodi le, če ima globoko, implicitno znanje o svojem delu. Namesto da bi se ravnal le po empiričnih informacijah, je rokodelčevo končno dejanje edinstveno izražanje, ki ga je mogoče doseči le z dobrim obvladovanjem posebnih veščin. Ob tem je intuicija ključna,« sta poudarila.

Po besedah Karmine Šilec je *Op.1: homo faber* hibridno delo,

projekt glasbeno-vizualne oblike, ki ruši meje med področji in skuša biti prostor za odpiranje misli, dojemanja, izkušnje. V uprizoritvi so povezani raznoliki izrazi: opravljanje različnih del, petje, beseda, podoba, njihov spremenljiv spoj pa ustvarja različne pomenske ravni. Opera se osredotoča na intimno povezavo med roko in glavo. Nju-no subtilno razmerje se pojavlja na navidezno različnih področjih, kot sta denimo obdelovanje lesa in igranje basklarinete. Ta odnos izvajalca kliče k samemu sebi prek

delovanja telesa skozi nabor specializiranih gibov in po poti pogosto matematično natančnih misli. Hkrati kliče njegovemu umu oziroma mentalnemu delu, naj miruje in ne miruje hkrati ter se v celoti posveti nalogi in sprejme samega sebe v tem procesu.

Tih in zadovoljen um

»Pri sodelovanju z rokodelci in obrtniki so bili zanimivi primerjanje pristopov k življenju ter drugačni odnosi. Neprekinjeno delovanje nas požira, požira naše

življenje. Zdi se, da je sodobni *homo faber* pozabil, da mora vsako delo biti hkrati počitek, da pri delu obstajata gibanje in ustavitev, bondisi v zamahu s sekuro, vrtenju lončarskega vretena, v razmišljanju ali čutenju. Brez obojega se zato zdi delo danes divje in zgrešeno, gibanje napeto in neritmično, občutki ekscenčni, misel pa bega od enega zaključka do drugega. Ta ritem ima svojo genezo v zakonu gibanja vdih in izdih. Več takega gibanja je bilo opaziti pri rokodelstvu, kar je pomembno življenjsko sredstvo.

Projekt vodi ideja o povezovanju na videz nepovezljivih medijev: glasba in zvoki, ki nastanejo ob delu in opravljenih, se prepletajo, plastijo in ustvarjajo kompleksen zvočni dogodek.

Morda tudi zato mnogi pravijo, da je rokodelstvo način delovanja in dela, pri katerem se počutimo žive. Opero navdihujejo ljudje, ki se ukvarjajo z na videz monotonom, nevarnim ali zapletenim delom; vsem je skupen izraz na obrazu, ki teži k zbrani spokojnosti. Gre za občutek miru in umirjenosti, izhajajoč iz dobro urejenega, discipliniranega dela, opravljenega s tihim in zadovoljnim umom. Projekt skuša spremeniti pogled na nekaj oziroma podpreti preživetje tega, kar morda danes nima več razloga za obstoj,« je dejala Karmina Šilec, ki je tokrat tudi v vlogi režiserke.

Razmislak o rokodelstvu je po njenem prepričanju trenutno izredno pomemben, ker gre za oblikovanje naše prihodnosti in ker angažirani rokodelci v svoje delo vključuje vso moč človeškosti. »Rokodelčevo roko vodi njegovo oko, vodi ga njegov ustvarjalni um;

njegova produktivnost je odmev edinstvenega ustvarjanja. Želi si, da bi ustvaril svetu uporabne stvari. Vsem rokodelcem je tako ali drugače služenje drugim razlog, da njihovo delo vzpostavlja drugačen življenjski okvir. Razumevanje, kako je nekaj narejeno, zakaj je tako narejeno, je za sodobno življenje pomembnejše kot kdaj prej. Obrt je jezik materiala, izvora in izdelave. To je učenje o vrednosti predmetov in stvari.«

Raznolik zvočni prostor

Izidor Leitinger je pri ustvarjanju glasbe primarno hotel ustvariti zvočni prostor za sobivanje rokodelcev, elektronske glasbe, akustičnih instrumentov in glasov, izogibal se je hierarhičnim kompozicijskim pristopom. Po večini ni iskal ritmične usklajenosti v kompoziciji, saj verjame v zmožnost sodobnega obstajanja dveh prepričljivih idej, v kar ga vodijo predanost, potopljenost in zavzetost mojstrice, mojstra rokodelstva in glasbenega ustvarjalca. Za rokodelska opravila je značilna prisotnost repetitivnih ritmov. V raziskovalnem delu sta avtorja analizirala zvočne prvine, ki nastajajo ob brušenju in klepanju kose, obdelovanju lesa s tradicionalnimi orodji, klesanju granitnih kock, kovanju, mesenju testa, ličkanju, klekljanju, mlatenju slame in drugih akcijah. Te zvokovne celice sta sintetizirala v glasbeno delo in jih povezuje z živo izvedbo z instrumenti, s petjem, z besedo, odrskim gibom, predmeti in umestitvijo v prostor.

Ob glasbenem delu, ki temelji na elektronski glasbi (Izidor Leitinger), različnih glasbilih (Boštjan Gombac) ter glasu (vokalna skupina Fantje na vasi) pri projektu sodelujejo tudi obrtniki, rokodelci in kmetje, ki opravljajo svoj poklic; to so tkalka Marta Gregorc, čevljar Saša Kovačev, tesarja Ivan Podgrašek in Slavko Kovše, kamnosek Alojz Urnaut, coklar Martin Muml, šivilja Vesna Novotovič in popraviljavec glasbil Andrej Robnik.